

ԲԱԺԻՆ 1. ՄԱՆԿԱՎԱՐԺՈՒԹՅԱՆ ՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆ
РАЗДЕЛ 1: ТЕОРИЯ ПЕДАГОГИКИ
SECTION 1: THEORY OF PEDAGOGY

UDC 37.048.45

DOI 10.46991/educ-21st-century.v7.i1.015

**ԱՎԱԳ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆՆԵՐԻ ՄԱՍՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ԿՈՂՄՆՈՐՈՇՄԱՆ
ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐԸ**

Աշիկյան Արմենուհի

մանկավարժական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ

Երևանի պետական համալսարան,

Հայաստանի Հանրապետություն

armine_ashikian@yahoo.com

<https://orcid.org/0000-0002-7172-6007>

Ամփոփում

Ժամանակակից պայմաններում ավագ դպրոցականների մասնագիտական կողմնորոշման հիմնախնդիրն արդիական է և գտնվում է մասնագետ-հետազոտողների ուշադրության կենտրոնում: Պատանին՝ որպես ապագա մասնագետ, փորձում է գտնել իր տեղը մասնագիտությունների շարքում՝ անցնելով գիտելիքների ձեռքբերման երկարատև ճանապարհ: Մինչդեռ տեղեկատվության մեծ հոսքը հաճախ դժվարացնում է ավագ դպրոցականին ինքնուրույն կողմնորոշվելու մասնագիտական ընտրության գործում: Այս հարցում իրենց կարևոր դերակատարությունն ունեն ինչպես ընտանիքը (ծնողները), այնպես էլ դպրոցը (մասնագետ-սոցիալական մանկավարժը), որոնց արդյունավետ ուղղորդումն ու աջակցությունը ոչ միայն կօգնեն երեխային մասնագիտության ընտրության հարցում, այլև կապահովեն հասարակության տնտեսական, սոցիալական, գիտական զարգացումը:

Համառոտ ներածական: Ավագ դպրոցում պատանիների մասնագիտական կողմնորոշման գործընթացը լուրջ մարտահրավեր է հասարակության ու կրթության համակարգի համար: Այս հարցում լուրջ անելիքներ ունեն ինչպես ընտանիքը, այնպես էլ դպրոցը: Մի կողմից ընտանիքի կառուցվածքը, ընտանեկան դերերը, ներընտանեկան հարաբերություններն են կարևոր դեր խաղում երեխայի մասնագիտական կողմնորոշման հարցում: Ծնողների դերը ավագ դպրոցականի մասնագիտական կողմնորոշման գործում արդիական է հատկապես ներկայիս պայմաններում, երբ տեղեկատվության մեծ հոսքը դժվարացնում է ինքնուրույն կողմնորոշվել մասնագիտության ընտրության հարցում, մյուս կողմից, դպրոցի ուղղորդումը աշխատաշուկայի պահանջներին համապատասխան մասնագիտությունների ընտրության, մասնավորապես նորարարական մասնագիտությունների հարցում, որոնք կապահովեն հասարակության սոցիալական, տնտեսական զարգացումը:

Բանալի բառեր՝ *մասնագիտական կողմնորոշում, ավագ դպրոցական, նորարարական մասնագիտություն, մասնագիտական նույնականացում, մասնագիտական վարքագծային նորմ, մասնագիտության ընտրություն:*

Հիմնախնդիրը: Ավագ դպրոցների գործառույթներից մեկը պետք է լինի մասնագիտական կողմնորոշումը: Հիմք ընդունելով այս հանգամանքը՝ հողվածում քննվում են ավագ դպրոցում դպրոցականների մասնագիտական կողմնորոշումն ապահովելու հնարավորություններն ու հեռանկարները, առկա դժվարություններն ու հաղթահարման ուղիները:

Հետազոտության նպատակը: Հետազոտության նպատակն է հանգամանորեն ուսումնասիրել և վերլուծել ավագ դպրոցում դպրոցականների մասնագիտական կողմնորոշումն ապահովելու հնարավորություններն ու հեռանկարները, առկա դժվարություններն ու հաղթահարման ուղիները՝ կարևորելով այդ հարցում սոցիալական մանկավարժի դերն ու գործառույթները:

Հիմնախնդրին առնչվող արդիական հետազոտությունների և հրատարակչությունների վերլուծություն: Հիմնախնդրով զբաղվել են ինչպես հայ, այնպես էլ օտարերկրյա գիտնականները (Ռ. Աղուզումցյան, Ռ. Ստեփանյան, Վ. Պապոյան, Յա. Ս. Ռոշչևա, Օ. Վ. Լուցենկո, Ե. Ա. Կլիմով և ուրիշներ), յուրաքանչյուրը՝ յուրովի մեկնաբանմամբ՝ հաշվի առնելով դպրոցականի տարիքին բնորոշ առանձնահատկությունները:

Հետազոտության նորույթը: Հողվածում մեկնաբանվել ու վերլուծվել են ավագ դպրոցում սովորողների մասնագիտական կողմնորոշումն ապահովելու հնարավորություններն ու հեռանկարները, այդ գործում սոցիալական մանկավարժի դերակատարությունն ու գործառույթները՝ քննելով առկա դժվարություններն ու հաղթահարման ուղիները:

Հիմնական նյութի շարադրանքը: ՀՀ հանրակրթության համակարգը վերջին տարիներին ինտենսիվ բարեփոխումների է ենթարկվել: Խոսքն ինչպես ծրագրային փոփոխությունների, այնպես էլ կազմակերպարավական փոխակերպումների մասին է: Այս համատեքստում առանցքային կարևորություն ունի ավագ դպրոցներում դպրոցականի մասնագիտական կողմնորոշման խնդիրը:

Անձի մասնագիտական կողմնորոշման և ուղղորդման հիմնախնդիրը բոլոր ժամանակներում էլ չի կորցնում իր արդիականությունը և մնում է մանկավարժների ու հոգեբանների ուշադրության կենտրոնում: Անձը՝ որպես ապագա մասնագետ, փորձում է գտնել իր տեղը մասնագիտությունների շարքում՝ անցնելով գիտելիքների ձեռքբերման երկարատև ճանապարհ: Մասնագիտական կրթության ձեռքբերման գործընթացում անձնային հետաքրքրությունների դրսևորման և իմաստավորման հնարավորություններն արդյունավետ ուղի են ձևավորում ապագայում աշխատանքային գործունեության համար: Կրթությունն ստանալու արդյունքում ավելի ակտիվ են դառնում մասնագիտական աշխատանքի ձեռքբերման սպասումները: Սակայն դժվար է անդրադառնալ այս հարցերին, առանց մասնագիտական կողմնորոշման և ուղղորդման հնարավորությունների մեկնաբանման: Մասնագիտական կողմնորոշման արդյունավետ գործոնները, որոնք նպատակահարմար է հաշվի առնել ընտրության գործընթացում, ունեն արտաքին և ներքին ուղղվածություն: Արտաքինը վերաբերում է ընտանիքի, սոցիալական միջավայրի և ձևավորվող փոխհարաբերությունների

ազդեցության տարրերին, իսկ ներքինը՝ անձնային առանձնահատկություններին, դրդապատճառային ոլորտի ցուցանիշներին և այլն: Այս իմաստով անհրաժեշտ է առանձնացնել հետևյալ ուղղությունները.

- առաջին ուղղությունը աշակերտի ունակություններին և հակումներին համապատասխան մասնագիտության ընտրությունն է, որը ենթադրում է աշակերտի ունակությունների և հակումների բացահայտման համար կրթական բարենպաստ պայմանների ստեղծում, աշակերտին համապատասխան մասնագիտության ընտրության ուղղորդում,
- աշխատաշուկայի պահանջներին համապատասխանող մասնագիտության ընտրության ուղղորդումն է՝ հաշվի առնելով աշակերտների ապագա զբաղվածության հավանականությունը,
- ուղղորդումն է դեպի նորարարական մասնագիտություններ, որոնք կապահովեն հասարակության հետագա զարգացումը:

Անդրադառնալով մասնագիտական կողմնորոշման վերաբերյալ առկա գիտական մոտեցումներին՝ տեղին է նշել մասնագիտական կողմնորոշման տեսության հիմնադիր, ամերիկացի գիտնական Ֆ. Պարսոնսի եռագործոն մոդելը, որը հիմնականում ճանաչողատեղեկատվական բնույթ ունի: Ըստ նրա՝ մասնագիտության ընտրությունը պետք է հիմնվի՝

- անձի սեփական հակումների, ունակությունների, հետաքրքրությունների, ռեսուրսների և այլ որակների մասին հստակ պատկերացումների վրա,
- գործունեության տարբեր բնագավառներում հնարավորությունների և հեռանկարների, փոխհատուցումների, առավելությունների և թերությունների, հաջողության հասնելու պահանջների ու պայմանների ճանաչման վրա,
- նշված երկու գործոնների հիմնավորված և ճիշտ համադրության վրա: [11]

Մասնագիտական ինքնորոշման մեջ նախապես հաշվի է առնվում առաջնային ու երկրորդային գործոնների առկայությունը: Որպես առաջնայիններ՝ կարևորվում են համապատասխան բնագավառում կադրերի պահանջարկը և որակավորումը, կրթության մակարդակը, մասնագիտական պատրաստվածությունը, անձի անհատական-հոգեբանական, ֆիզիոլոգիական առանձնահատկությունները: Որպես երկրորդայիններ՝ առանձնացվում են մասնագիտական աճի հեռանկարները, մասնագիտությանը համապատասխանող սեռային ու տարիքային առանձնահատկությունները, մասնագիտության տեսանկյունից ապագա մասնագետին ներկայացվող պահանջները: Պահպանելով մասնագիտական կողմնորոշման համար անհրաժեշտ վերը նշված գործոնները՝ կարելի է ապահովագրել ունակ և հուսալի անձանց մուտքը գործունեության համապատասխան բնագավառ, նպաստել աշխատանքի արդյունավետության բարձրացմանը, վերանայել որակյալ ուսուցմանը ներկայացվող պահանջները, մասնագիտական պիտանելիության չափանիշները, հստակեցնել մասնագիտության հեռանկարները [1, էջ 15-18]:

Մասնագիտական կողմնորոշումը՝ որպես կայացման հիմնական նախա-
դրյալ, հասարակության զարգացման անհրաժեշտ բաղադրիչ է և ունի իր
հստակ բնութագրիչները, որոնց գնահատման ու ուղղորդման ճանապարհով
կարելի է հասնել մասնագիտական աճի և տվյալ բնագավառում ինքնիրացման
գործունեության [2, էջ 20]:

Վերջին տասնամյակների ընթացքում սովորողների մասնագիտական
կողմնորոշման գործում կարևորում ենք նաև մասնագիտական նույնականաց-
ման (իդենտիֆիկցիան) խնդիրը, որը հասարակական տարբեր գիտություննե-
րի հետազոտողների հետազոտության առարկան է: Սակայն իրականացված
բազմաթիվ աշխատանքները դեռևս չեն տալիս այս հայեցակարգի միանշանակ
սահմանումը, չեն ենթադրում նրա էության ըմբռնումը:

«Իդենտիֆիկացիա» տերմինի լայն տարածումն ու նրա ներդրումը գիտու-
թյան մեջ կապված են Է.Հ.Էրիկսոնի անվան հետ, որը նույնականացումը սահ-
մանեց որպես ներքին շարունակականության ու ինքնության, որպես նրա ամ-
բողջականության ու հասունության ամենակարևոր հատկանիշ, ինչպես նաև
անձի նույնականացում որոշակի սոցիալական խմբերում: Սա որոշում է ար-
ժեքների համակարգը, իդեալները, կյանքի պլանները, անձի սոցիալական դե-
րը, նրա կարիքները և դրանց իրականացման ուղիները [3, էջ. 42]:

Չնայած այս ոլորտում իրականացվել են բազմաթիվ ուսումնասիրություն-
ներ, սակայն դեռ չկա մասնագիտական իդենտիֆիկացիայի միասնական մո-
տեցում: Մասնագիտական իդենտիֆիկացիայի ամենատարողունակ սահմա-
նումներից մեկը տվել է Ն.Ա. Քուշնիրը, որն արտահայտում է անձի կողմից իր
մասնագիտական գործունեության ընդունում, նրա մասնագիտական բնութագ-
րերը (նորմեր, դերեր և կարգավիճակներ) ճանաչողական, հուզական, արժե-
քային, վարքային մակարդակներում [6, էջ 10]:

Այս խնդրին անդրադարձել են նաև Յա. Ս. Ռոչևան, Օ. Վ. Լուցենկոն, Ս. Պ.
Միրոնովան, Լ. Բ. Շնեյդերը, որոնք մասնագիտական նույնականացումը դի-
տարկում են որպես մարդու կողմից հասարակական մասնագիտական մշա-
կույթի իրացման բազմագործոն և բազմաստիճան գործընթաց, մասնագիտա-
կան արժեքների, ավանդույթների, մասնագիտական վարքագծային նորմերի
ինտեգրում մասնագիտական հարաբերությունների համակարգ [9, էջ 8], [7, էջ
182], [8, էջ 82], [11]:

Իսկ ինչպե՞ս է ավագ դպրոցականը կողմնորոշվում մասնագիտություննե-
րի լայնարձակ դաշտում, ինչպե՞ս է ընտրում մասնագիտություն: Գաղտնիք չէ,
որ անձը՝ որպես ապագա մասնագետ, փորձում է գտնել իր տեղը մասնագի-
տությունների շարքում՝ անցնելով գիտելիքների ձեռքբերման երկարատև ճա-
նապարհ: Այս տարիքը համընկնում է վաղ պատանեկության շրջանին: Այն
ընդգրկում է 15-18 տ. ժամանակաշրջանը: Այս տարիքում շարունակվում ու
խորանում են դեռահասության տարիքում ձեռք բերված թե՛ ֆիզիկական-բնա-
խոսական և թե՛ հոգեկան զարգացման առանձնահատկությունները, այլ խոս-
քով՝ շարունակվում և կատարելագործվում են մինչ այդ ձեռք բերված առանձ-

նահատկությունները: Մա այն տարիքն է, երբ ավագ դպրոցականին հետաքրքրում են ոչ միայն տեսական հարցերը, այլև վերլուծության ընթացքը, ապացուցման մեթոդները: Նրանք առավելապես նախընտրում են դասավանդողի կողմից առաջադրվող տարբեր տեսակետների լուծման ուղիների որոնումը, պնդումների հիմնավորումը, բանավեճը և իրենց դիրքորոշման պաշտպանումը: Այս տարիքն առավել շատ մտքի վարժանքների, ինքնագիտակցության բարձր մակարդակի, քննադատության, սեփական վարքը վերահսկելու, խնդիրները վերլուծելու և համադրելու տարիք է:

Հետևապես պատահական չէ, որ ներկայիս հարափոփոխ հասարակարգում բազում խնդիրների շարքում արդիական խնդիրներից է նաև ավագ դպրոցականի մասնագիտության ընտրությունը և ինքնիրացումը:

Պատանեկության տարիքում մասնագիտության ընտրության վրա ազդում են տարբեր գործոններ, այդ թվում՝ սոցիալ-տնտեսական իրավիճակը, էթնիկական պատկանելությունը, ինտելեկտը, սեռը, հատուկ ունակությունները, հետաքրքրությունները, ինչպես նաև ծնողների մասնագիտությունը: Ավագ դպրոցականը ձգտում է ընտրել այնպիսի մասնագիտություն, որը համադրվում է սեփական անձի մասին պատկերացումների հետ, և եթե այդ պատկերացումներն ու ընտրած մասնագիտությունը համապատասխանում են ես-կերպարին, կարող ենք ասել, որ անձն ինքնիրացման ճանապարհին է:

Տարիքային զարգացմանը զուգընթաց պատանին պարզեցնում և հստակեցնում է ներքին մոտիվները, հետաքրքրություններն ու հակումները, մղումներն ու ձգտումները: Արդյունքում ձևավորվում է հստակ պատկերացում, գիտակցում ապագա մասնագիտության մասին, որին հաջորդում է մասնագիտության ընտրությունը:

Մասնագիտական բնագավառային ընտրությունը կարող է լինել ինչպես ցանկալի, այնպես էլ պարտադրված՝ պայմանավորված աշխատաշուկայի պահանջներով: Ուստի ավագ դպրոցականի մասնագիտական կողմնորոշումը (կարիերայի ընտրությունը) բարդ և բազմաբնույթ գործընթաց է, որն ունի մի շարք առանձնահատկություններ:

- **Ինքնաճանաչողության գործընթացը**, երբ երեխան պետք է լավ ճանաչի իր անձնային առանձնահատկությունները, հմտությունները, հետաքրքրությունները, արժեհամակարգը, բնավորության գծերը և կարողությունները: Այն թույլ է տալիս հասկանալ, թե որ մասնագիտությունն է համահունչ իր պահանջմունքներին:
- **Արտաքին միջավայրի ազդեցությունը** – Մասնագիտության ընտրությունը հաճախ պայմանավորված է հասարակության, ընտանիքի կամ մշակույթի նորմերով: Երկրի տնտեսական վիճակը, աշխատաշուկայի պահանջները մեծ դեր ունեն մասնագիտական կողմնորոշման գործում:
- **Հետաքրքրությունների և նպատակների ձևավորում** – Ավագ դպրոցականի մասնագիտական ընտրությունը պայմանավորված է նրա հետաքրքրություններով ու նպատակներով: Կան կարճաժամկետ և երկա-

րաժամկետ նպատակներ, որոնք համահունչ են մասնագիտության պահանջներին:

- **Տարիքային-անհատական առանձնահատկությունները**– մասնագիտական կողմնորոշումը սկսվում է դեռ վաղ պատանեկության շրջանում, երբ երեխան, ելնելով իր անհատական առանձնահատկություններից, սկսում է պատկերացում կազմել իր ապագայի մասին:
- **Կրթության դերը** – Վերջինս օգնում է ստանալ համապատասխան գիտելիքներ ու կարողություններ, որոնք անհրաժեշտ են տվյալ մասնագիտության համար:
- **Կամք, նպատակալացություն** – Երբեմն մասնագիտական ընտրությունն ուղեկցվում է անորոշությամբ ու նույնիսկ վախերով: Ավագ դպրոցականը պետք է ունենա կամային որակներ, հաստատակամություն՝ դժվարությունները հաղթահարելու և նոր հնարավորություններ բացահայտելու համար:
- **Մասնագիտական կողմնորոշում** – Դպրոցներում մեկնարկել է այս առարկայի դասավանդումը, և խորհրդատվությունները, թեստերը, զրույցները օգնում են առավել ճիշտ ուղղությամբ շարժվել: Այն առավել կարևոր է հատկապես նրանց համար, ովքեր դեռևս չեն կարողանում ընտրություն անել: Այս հարցում կարևորվում է նաև սոցիալական մանկավարժի դերակատարությունը: Վերջինս, համագործակցելով ուսուցիչների, ծնողների հետ, հաշվի առնելով պատանու նախասիրություններն ու հետաքրքրությունները, կարող է անցկացնել մասնագիտական խորհրդատվություն՝ ուղղորդելով մասնագիտության ընտրության հարցում:
- **Ճկունություն և ժամանակի պահանջին համընթաց ընթանալու կարողություն** – Աշխատաշուկան արագ փոփոխվում է, և անհրաժեշտ է հարմարվել նոր պայմաններին: Նոր հմտությունների ձեռքբերումը և մշտապես սովորելու ցանկությունը շատ կարևոր են: Հարկ է նշել, որ ավագ դպրոցը՝ որպես նախամասնագիտական կրթություն տրամադրող օղակ, ենթադրում է, որ հիմնական դպրոցից հետո երեխան պետք է որոշակի մասնագիտական կողմնորոշում ունենա: Ավելին, ավագ դպրոցը միջանկյալ օղակ է հիմնական կրթությունից դեպի մասնագիտական կրթություն: Սա ենթադրում է, որ ավագ դպրոցների և բուհերի կապը պետք է սերտ լինի: Հաճախ ավագ դպրոցականների մեծ մասը, չունենալով մասնագիտական կողմնորոշման գործում աջակցություն, առաջնորդվում են ծնողների կամ ընկերների խորհուրդներով՝ ընտրելով մասնագիտություններ, որոնց մասին պատկերացում անգամ չունեն: Արդյունքում, մի կողմից երեխան հայտնվում է մի միջավայրում, որտեղ չի կարողանում ինքնաիրացվել, մյուս կողմից էլ տեսադաշտից դուրս են մնում ժամանակակից շատ մասնագիտություններ, իսկ որոշ մասնագիտությունների նկատմամբ հետաքրքրության նվազումն էլ վտանգում է այդ մասնագի-

տությունների գծով մասնագետների պատրաստման հարցը: Ողջունելի է այս հարցում «Այբ» և Վաղարշապատի Մ.Գորկու անվան թիվ 5 միջնակարգ դպրոցներում մասնագիտական կողմնորոշումն ապահովելու համար անհրաժեշտ մասնագետների առկայությունը, որոնք ծավալուն աշխատանք են տանում խնդրի լուծման գործում: Այս բացը լրացվում է նաև հենակետային ավագ դպրոցների ստեղծմամբ, որտեղ կոնկրետ այս կամ այն մասնագիտության գծով պատրաստվում են ապագա կադրեր (Երևանի պետական համալսարանում, Հայաստանի ազգային պոլիտեխնիկական համալսարանում, Հայաստանի ֆիզիկական կուլտուրայի և սպորտի պետական ինստիտուտում և այլն):

Այնուհանդերձ, ավագ դպրոցներում մասնագիտական կողմնորոշումն իրականացվում է դեռևս հոսքային ուսուցման միջոցով (բնագիտամաթեմատիկական, հումանիտար) և մասնագիտական կողմնորոշման հնարավորությունները սահմանափակվում են առաջարկվող հոսքերով և ենթահոսքերով: Ավելին, հոսքային դասարանների կազմակերպման ընթացքը դեռևս լիակատար չէ. կան մի շարք խնդիրներ, որոնք լուծում են պահանջում: Այսպես, խնդիրներից մեկն այն է, որ հոսքային կրթությունը չի ապահովում ծրագրային ճկունություն, որով հնարավոր կլինե՞ր առարկայի դասավանդումը իրականացնել այն ծավալով և բարդությամբ, որն անհրաժեշտ է աշակերտին իր ապագա մասնագիտության ընտրության հարցում: Արդյունքում երեխան, անկախ մասնագիտացումից, ստիպված է ուսումնասիրել տվյալ հոսքի համար նախատեսված այնպիսի առարկաներ, որոնք իր ընտրած մասնագիտության մեջ այդչափ խորությամբ անցնելու անհրաժեշտություն չկա: Մա կարող է հանգեցնել հետաքրքրության, սովորելու ցանկության, դրդապատճառի նվազման: Հաշվի չի առնվում նաև համայնքային /քաղաքի, գյուղի/ առանձնահատկությունները՝ տարածքի բնակչության կարիքներն ու պահանջները: Մինչդեռ տարածքային առանձնահատկությունների հաշվառումը և տվյալ համայնքի համար մասնագետների նախապատրաստումն ու ուղղորդումը բխում է հենց տվյալ համայնքի շահերից:

Ավագ դպրոցում սովորողների մասնագիտական կողմնորոշման ուղղորդման գործում սոցիալ-մանկավարժական գործիքակազմում կարևորում ենք նաև այնպիսի մեթոդների կիրառությունը, որոնք օգնում են պատանիներին առավել գիտակցաբար ընտրել իրենց մասնագիտությունը՝ հաշվի առնելով հետաքրքրությունները, կարողությունները, արժեքներն ու հնարավորությունները: Դրանք են՝

❖ Ինքնաճանաչողության մեթոդներ

ա) թեստային աշխատանքներ (օր.՝ Ջ. Լ. Հոլանդի մասնագիտական թեստ, Մայերս-Բրիգսի տիպաբանության ցուցիչ-թեստ), որոնք միտված են բացահայտելու անձի առանձնահատկություններն ու հետաքրքրությունները,

բ) անհատական զրույցներ,

գ) մոտիվացիայի վերլուծություն,

❖ **Տեղեկատվական գործիքներ**

ա) աշխատաշուկայի վերլուծություն,

բ) մասնագետների հետ հանդիպում,

❖ **Հմտությունների զարգացման գործիքներ**

ա) փորձնական ծրագրեր,

բ) խաղային իրավիճակներ – ուսուցողական խաղեր, որոնք ցույց են տալիս իրական աշխատանքի պայմանները,

❖ **Կրթական ծրագրեր** – դասընթացներ, որոնք զարգացնում են հատուկ հմտություններ,

❖ **Տեխնոլոգիական գործիքներ** – առցանց հարթակներ,

❖ **Վիրտուալ իրականություն** – մասնագիտական աշխատանքային պայմանների ցուցադրում:

Վերոնշյալներն այն մեթոդներն են, որոնք՝ որպես արդյունավետ գործիքակազմ, կարող է կիրառել մասնագետը (սոցիալական մանկավարժը) սովորողների մասնագիտական ուղղորդման գործում:

Եզրահանգում: Այսպիսով՝ մասնագիտական կողմնորոշման ճիշտ ռազմավարություն ընտրելու համար խիստ կարևոր է հասկանալ արդի շուկայական հարաբերությունների պայմաններում առաջարկ-պահանջարկ համատեքստում ո՞ր մասնագիտություններն են առավել նախընտրելի՝ հաշվի առնելով երեխայի հակումները, նախասիրություններն ու հետաքրքրությունները: Դրա համար անհրաժեշտ է դպրոցներում սովորողների մասնագիտական կողմնորոշմանն աջակցող մասնագետի հաստիքի առկայություն, որը, իրականացնելով որոշակի գործառնություններ, կարող է ապահովել սոցիալ-մանկավարժական մասնագիտական իրազեկում-խորհրդատվություն, միջին մասնագիտական հաստատությունների և բուհերի ներկայացուցիչների հետ հանդիպումների կազմակերպում, աջակցություն երեխային մասնագիտության կողմնորոշման գործում:

THE PROBLEM OF PROFESSIONAL ORIENTATION OF HIGH SCHOOL STUDENTS

Ashikyan Armenuhi

*PhD of Pedagogy, Associate Professor
Yerevan State University Republic of Armenia
armine_ashikian@yahoo.com*

Summary

In modern conditions, the problem of professional orientation of high school students is relevant and is in the focus of attention of researchers. A young person, as a future specialist, tries to find his place among the professions, passing a long path of acquiring knowledge. Meanwhile, the large flow of information often makes it difficult for a high school student to independently orient himself in the matter of choosing a profession. In this matter, both the family (parents) and the school (specialist, social pedagogue) play an important role, whose effective guidance and support will not only help the child in choosing a profession, but will also ensure the economic, social, scientific development of society.

Keywords: *professional self-determination, high school student, innovative profession, professional identification, professional behavioral norm, choice of profession.*

ПРОБЛЕМА ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ОРИЕНТАЦИИ СТАРШЕКЛАССНИКОВ

Ашикян Арменуи

Кандидат педагогических наук, доцент,
Ереванский государственный университет,
Республика Армения
armine_ashikyan@yahoo.com

Аннотация

В современных условиях проблема профессиональной ориентации старшеклассников актуальна и находится в центре внимания исследователей. Молодой человек, как будущий специалист, пытается найти свое место среди профессий, проходя долгий путь получения знаний. Между тем, большой поток информации зачастую затрудняет старшекласснику самостоятельное ориентирование в вопросе выбора профессии. Здесь важную роль играет как семья (родители), так и школа (специалист, социальный педагог), эффективное руководство и поддержка которых не только помогут ребенку в выборе профессии, но и обеспечат экономическое, социальное, научное развитие общества.

Ключевые слова: профессиональная ориентация, старшеклассник, инновационная профессия, профессиональная идентификация, профессиональная поведенческая норма, выбор профессии.

Օգտագործված գրականության ցանկ

1. Aghuzumtsyan R.V., Stepanyan R.R., Masnagitakan hoge banakan yntrutyun, Yerevan, 1988., ej 15-18:
2. Papoyan V., Galstyan A., Muradyan Ye., Sargsyan D., Masnagitakan inknoroshman yev kayatsman hoge banakan ughghordumy krthakan hamakargum// Nyutheri zhoghovatsu, hegh. // Yer., YePH hrat., 2015, 76 ej, ej 4-5:
3. Zabneva E.I., Usloviya formirovaniya ustojchivoj professional'noj identichnosti munitsipal'nykh sluzhashikh // Vestnik VolGU. Seriya 7: Filosofiya. Sotsiologiya i sotsial'nye tekhnologii. 2014. № 1. S. 41–45.
4. Klimov Ye.A., Psikhologiya professional'nogo samoopredeleniya// M.: Akademiya, 2007, 304s., s.137.
5. Klimov Ye.A., Kak vybrat' professiyu? M., Akademiya, 1990.
6. Kushnir N.A., Professional'naya identichnost' v strukture avto-psikhologicheskoy kompetentnosti gosudarstvennykh sluzhashikh: avtoreferat diss. na soisk. uch. step. kand. ped. nauk. Moskva: MGU, 2009. 27 s., s. 10.
7. Lutsenko O.Ye., Teoreticheskie kontsepty issledovaniya protsessa professional'noj sotsializacii munitsipal'nykh sluzhashikh // ISOM. 2015. № 6–2. s. 182–186.
8. Mironova S.P., Professional'naya identifikatsiya lichnosti: postanovka problemy i opredelenie ponyatiya // Obrazovanie i nauka. 2008. № 4. s. 81–90.
9. Rocheva Ya.S., Sotsial'no-professional'naya identichnost' munitsipal'nykh sluzhashikh. Avtoreferat diss. na soisk. uch. step. kand. ped. N. SPb.: SPbGU, 2010. 28 s., s. 8.
10. Shnejder L.B., Professional'naya identichnost': Monografiya. M.: MOSU, 2001. 272 s., 24s. 27.
11. Parsons F., Choosing a Vocation, Houghton Mifflin Company, Boston, 1909.

Получено: 10.04.2025

Received: 10.04.2025

Рассмотрено: 11.04.2025

Reviewed: 11.04.2025

Принято: 25.05.2025

Accepted: 25.05.2025

© The Author(s) 2025

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-Non Commercial 4.0 International License